

הפגנים תמכו בנמאל עבד אל-נאצר ככוח מתקדם-יחסית. היתה, ועדיין יש להם, השפעה מוסתית אך אדירה על מערכת-התעמולה, במערכות העיתונים ובשאר אמצעי-הקשר הציבוריים. העבודה שהמפלגה היתה אסרה, לא הפריעה להם במיוחד.

כאשר יצאה המפלגה הקומוניסטית הסורית במצעה החדש, שהודעה למעשה עם המצע של המשטר העיראקי, לא הודוה הקומוניסטים המצריים עם דרישתם לפירוק מעשי של רע"ם. אולם הם יצאו בהפגנת סולידאריות, תוך תמיכה בזכותם של הקומוניסטים הסוריים להשמיע את דעתם. כתוצאה מכך הושלכו כ-200 מהם לכלא (שם הצטרפו ל-400 האסירים של האחים המוסלמים, הנמקים שם מזה כמה שנים).

מאסרים אלה לא שברו את כוחם של הקומוניסטים המצריים. להיפך, יתכן שיחשלו אותם. הם נהנים מיתרון אחד, שאין לשום קומוניסט אחר במרחב: אין להם מתחברים, בניגוד לסוריה ולעיראק, אין במצרים תנועה שמאלית מלבד הקומוניסטית. כל האופוזיציה השמאלית למשטר, כל השיאפה לרפורמה כלכלית וחברתית, כל היאוש מאי-יכולתו של המשטר לשים קץ לנחשלותה הפנימית של מצרים, יצטברו בסופו של דבר במפלגה זו — אם לא יקום לה מתחרה.

מבחינה זו, מעמדם של הקומוניסטים המצריים הוא אידיאלי. מצבם דומה למצב הקומוניסטים הסיניים ערב עלייתו של מאו ססה-טונג למנהיגות מפלגתו. מיליונים של איכרים מוכי רעב ומחלות מחכים לכות הפוליטי שיגשים אותם ויתן ביטוי למאבקם. מצרים מלאה „שודדים“, אנשים מיואשים שהסתכסכו עם החוק וחיים בכנופיות — הומרגלים אידיאליים למלחמת-גרילה.

כבר היום נהנים הקומוניסטים מפרופוריות עצומה בכפרים. שליחי המפלגה, המודמנים לכפרים נידחים, מתקבלים כמשיח-אללה. הכל מוכן למאבק — מלבד הקומוניסטים עצמם. מה חסר? חסר הניצוץ המוליך את המדרה, האישיות שתרכו את המאבק ותלהיב את הלבבות. — מאו ססה-טונג מצרי. המפלגה לא הציגה עדיין שום תוכנית אלטרנטיבית למשטר. תומכת עדיין למעשה בנמאל עבד אל-נאצר. אולם זוהי חבית של אבק-שריפה שיש לקחת אותה בכל חשבון של העתיד.

האיחוד לא עלה יפה. אי-אפשר לאחד באופן פתאומי שתי מדינות, ללא רציפות גיאוגרפית, בעלות בעיות כלכליות שונות לחלוטין. בניגוד למצרים מוכת-העונ, סוריה היא מדינה בעלת אפשריות כלכליות נרחבות. היא לא נהנתה מן האיחוד הקיצוני.

בסוריה אין מפלגות אמיתיות ומגובשות. מבחינה זו עלתה אל-בעת על יריבותיה, אולם גם כוחה הפנימי מוגבל למדי. מכיוון שהיא מזוהה לחלוטין עם האיחוד המצרי, היא סובלת עתה מן הריאקציה הציבורית השלילית. ברגע זה כוחה בירידה.

מצב זה מנוצל על-ידי הקומוניסטים, המצליחים עתה לזהות את עצמם עם הרעיון הפופר — הרעיון של איחוד ערבי מרחבי, שישאיר את העצמאות לכל חלקיו. רעיון זה קורן עתה במבגדאד, ויש לו כוח-משיכה רב בסוריה. כי סוריה, כמו ירדן, קרובה הרבה יותר לעיראק מאשר לארץ-הנילוס.

רע"ם היא עובדה קיימת. היא לא תתפרק. אולם הזעזועים הפנימיים בסוריה ימשכו, והם יהיו גורם חשוב מאד במאבק על המרחב.

עיראק: הכוח העולה במרחב

הכוח העולה בעולם הערבי הוא עיראק. המדיניות הישראלית, המסתכלת בריחוק היפזוי במפלגת המצרית שהיא עצמה יצרה אותה בדמינוה, עוד לא הרגישה בכך. אולם העובדה המכרעת בפנינו שנת 1959 היא כי לפני שנה היה עבד אל-נאצר המנהיג הערבי הלאומי היחיד, בעוד שנתה ישנם כמה מנהיגים. עבד אל-נאצר הוא עץ אחד ביער — עץ גבוה, חסון, חזק — אך לא יחיד.

בעיראק אין דיקטטורה צבאית מן הסוג השלט במצרים. המהפכה העיראקית היתה מהפכה דמוקרטית. עמדה מאחוריה כל החוגים והמפלגות, שזוכאו ונודפו באכזריות בימי נורי אל-סעיד. לכולם ניתן לתפע חופש-פעולה. היה דרוש זמן מה כדי שתתגבש תמונה ברורה כלשהי של יחסיה-הכוחות האמיתיים בין המפלגות.

הכוח שמשך תחילה תשומת-לב רבה, עד שדעך וכבה, היה כוחה של אל-בעת. אין לה אחיזה אמיתית בעיראק. נציגה העיקרי, עבד אל-סלאם עארף, גילה חוסר-הבנה פוליטית מזהים. הוא לא הבין את העובדה היסודית ביותר של עיראק: שהיא מדינה דו-לאומית, ערבית-כורדית. עד היום מספרים העיראקים בהנאה על מקרה אחד, בו בא עארף לנאום בעיר הכורדית סוליימאניה, ופתח במלים: „יא אחים ערביים!“ תגובת הכורדים היתה מוחצת. אל-בעת הוא כוח מבוטל בעיראק, כמו במצרים. היא נשארה מפלגה סורית מובהקת, עם אחיזה מטיימת בירדן.

בצד הקומוניסטים, עליהם נדבר לחוד, הכוח העולה האמיתי בעיראק, הוא המפלגה הדמוקרטית הלאומית, אשר בראשה עומד המדינאי העיראקי כאמל צ'ארז'י, ואליה שייך שגריר עיראק באו"ם, האשם ג'וואד. זוהי מפלגה סוציאלי-דמוקרטית אמיתית, הודגלת ברפורמה סוציאלי אמיתית, המתנגדת לקומוניסטים ולפאשיזם הרעשני של אל-בעת כאחד. מפלגה זו דוגלת במשטר דמוקרטי פנימי, בשוויון מלא בין הערבים והכורדים ובאיחוד המרחב על בסיס אמנה מרחבית כוללת, שתבטיח שיתוף-פעולה רחב בין כל עמי המרחב, תוך שמירת עצמאותו וצביונו המיוחד של כל אחד מהם. אחרי שיחותיו עמו, שעוד אספר עליהן, הכריז האשם ג'וואד רשמית ברדיו הניוירוקי, כי שיתוף-פעולה מרחבי כזה צריך לכלול בשלב הסופי את כל מדינות המרחב, כולל המדינות הלא-ערביות (העולט הזה 1109). במלים אחרות: את ישראל.

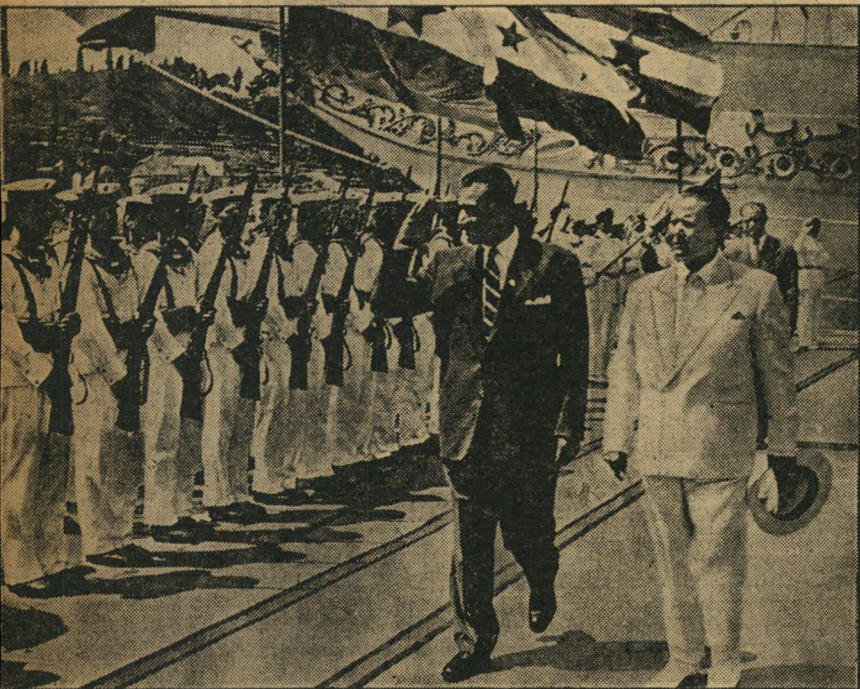
ישראל: ספינה ללא הגה

דו"ח זה על המצב במרחב — תצלום-רע של גוף האחו רעידת-אדמה מתמדת והמשתנה במהירות — מגלה כי צפיות ישראל סכנות סמורות, וגם כי סיכויים גדולים באופן-כמשרתת המערב, כחלק מן המערך המערבי, עתידה של ישראל קודר מאד. הברית עם צרפת תתמוטט בהדרגה, איבת ברית-המועצות תישאר על כנה, המערב יתעלם מן האינטרסים הישראליים בניסיונו להתפשר עם עבד אל-נאצר. בבורסה הפוליטית, צפוי שפל חמור וממושך למניית של ממשלת ישראל. תוך שנה תהיה פשיטת-הרגל של המדיניות הישראלית הרשמית גלויה לכל בר-דעת.

המרחב מפולג כיום מאד. כסילים — ועל הבמה הפוליטית של ישראל לא חסרים כאלה — ישמחו על כך. עצם העובדה שיש סכסוכים בין הערבים, משמח את לבם. אין הם מבינים, כי סכסוכים אלה הם תולדה טבעית של תהליך ההתנערות, וכי בסופו של דבר יצא העולם הערבי מתהליך זה מאוחד וחזק יותר מכפי שהיה אי-פעם.

התנועה הלאומית הערבית היא רום היסטורי גדול, ואין היא מצמצמת בדמותו של אדם אחד. המנופול והזמני של עבד אל-נאצר נשבר. כיום יש לפחות שלושה ראשים לתנועה — האלג'ירי, המצרי והעיראקי — שלא לדבר על האלטרנטיבה הקומוניסטית, שהיא רצינית מאד.

השאלות המנסרות בחלל זה רבות וגורליות:

נייטראליות חיובית או חזרה למחנה המערבי? זאת השאלה העומדת עתה בפני גמאל עבד אל-נאצר, אשר בשנים האחרונות נפגש כמה פעמים עם טיטו, נשיא יוגוסלביה, ונחשב לאחד מעמודי התווך של הגוש הנייטרליסטי.

- האם יתאחד העולם הערבי כרפובליקה כל-ערבית מאוחדת, או כקונפדרציה חופשית של מדינות עצמאיות, שכל אחת מהן תשמור על אישיותה המיוחדת?
- איזה משטר חברתי יהיה היעיל ביותר להצלת העולם הערבי מנחשלותו הממאירה, ולהיפכתו הממורט לכות חריש? האם יהיה זה משטר מערבי, סוציאליסטי-חופשי או קומוניסטי?
- איך יחולק העושר הנובע מן הנפט המרחבי, ושאר אוצרות הטבע, בין מדינות המרחב?
- האם יתגבש המרחב ככוח נייטראלי אמיתי, גרעין של גוש שלישי בעולם, או שיהיה נוטה יותר למערב או לגוש הקומוניסטי?

בכל השאלות האלה יש לישראל ענין חיוני. אילו היתה לה מדיניות מרחבית כלשהי, אילו הבינה כי כאן מוכרע גורלה — היו פתוחות לפניה כיום כמה וכמה אפשרויות היסטוריות.

בגליון הבא ימפור עורך „העולם הזה“ דו"ח מקיף על שיחותיו עם מנהיגים, דיפלומטים ונציגים מחתרת ערביים, על האפשרות לכונן שלום שמי.

ישנה שונה זו לבעית האיחוד המרחבי, אינה נובעת רק מהבדלי טמפרמנט, אף לא רק מאופיה הדו-לאומי של עיראק. היא נובעת גם ממצבה הכלכלי המיוחד.

הקואליציה השלטת כיום בארץ זו, בחסותו של עבד אל-כרים קאסם הסימפאטי, רוצה בלב שלם להשיג את הקידמה הכלכלית והחברתית, שבלעדיה אין טעם רב לשיחורור הלאומי. בתפיסתה זו היא מתקדמת הרבה יותר מגמאל עבד אל-נאצר. ובניגוד לעבד אל-נאצר, יש לה האפשרויות המעשיות לבצע את הדבר.

עיראק היא מדינה עשירה, יחסית. יש לה אוצרות של נפט. הכנסות הנפט הן הבסיס לכל תוכנית-פיתוח. לכן לא תשחק עיראק בנפט, לא תערך הרפתקות ביחס אליו, ואף תשמור על יחסיה עם המערב — שהוא השוק הטבעי לנפט זה. קשר זה לא ינותק גם אם יתחזקו הקשרים בין עיראק וברית-המועצות, תהליך הנראה הודאי.

למנהיגי עיראק, האחוזים בהתלהבות של תוכניות-פיתוח, אין כל חשק להתאחד באופן אורגני עם מדינה מוכת-עונ, כמו מצרים, ולחלק עמה את הכסף הדרוש למימון הפיתוח של עצמה. יש להם אגואיזם לאומי משלהם. וכל עוד לא יצליח עבד אל-נאצר להשתלט על מדינה עשירה-בנפט — כמו כהיית, סעודיה או כהריין — לא יוכל להשתחח לעיראק.

הקומוניסטים: המעצמה חסרת-הגבולות

ישנה מעצמה אחת במרחב שכל מדינאי הרואה את הגולד חיב להתחשב בה. זוהי המעצמה הקומוניסטית, המאיימת על כל המשטרים הערבים הקיימים.

אחרי נפילת נורי אל-סעיד, נדהם העולם המערבי להיחזקת, כי קיימת בעיראק מפלגה קומוניסטית מחתרית חזקה מאד. בחודש האחרון, אחרי התקפת עבד אל-נאצר על הקומוניסטים הסוריים, גייסה המפלגה הקומוניסטית בבגדאד 100 אלף איש בהפגנת-ענק, שנשאה את הסיסמה: „הקץ לעבד אל-נאצר!“ מעולם לא הופלג כוח המוני כזה בעיראק. ראשי התנועה הזאת אינם ידועים כרבים. דבר זה מאפיין מפלגה זו: מנהיגיה צנועים, אנשים הפעילים בערפל. בשנים ארוכות של סבל, בנינוק של נורי אל-סעיד, התגבשו כתנועה הפועלת בשקט, בהתמדה, בכוננות להקרבה.

כוחה של תנועה זו לא הוטל עדיין על כפות המאזניים ככוח עצמאי, כי הקומוניסטים העיראקים תומכים עתה במשטר תמיכה מלאה, בקואליציה הדוקה עם מתנגדיהם במפלגה הדמוקרטית הלאומית, ושאר הגורמים התומכים בקאסם. ביחס לשלב הבא של עיראק אין חילוקי-דעות בין כוחות אלה. כולם מאוחדים בשאיפה לפיתוח כלכלי מהיר, לרפורמה סוציאלי-מכטימלית, למשטר דו-לאומי ערבי-כורדי, לאיחוד המרחב על בסיס קונפדרציה רופפת של מדינות עצמאיות — ובהתנגדות מוחלטת ליצירת רפובליקה כל-ערבית מאוחדת. לפני כמה שנים חוללו הקומוניסטים העיראקים סנסציה עולמית, עת ניהלו בבגדאד תעמולה גלויה בין הסטודנטים למען שלום ערבי-ישראלי. הם לא חידשו תעמולה זו. אך היא נהיח כי עמדתם לא שונתה. יהודי עיראק ממלאים תפקיד חשוב במפלגה זו.

קומוניסטים סוריים הם כמעט היפך הגמור באופיים. כאלו בכדוש, מנהיגם, הוא מה שנקרא בישראל „שויצר“ — אדם הנוטה לפולחן האישיות של עצמו. היצר תמיד כותרות רעשניות בעתונות. היו לו כמה הישגים מצללים — ביחוד כשהפך לקומוניסט הראשון במרחב שנבחר באופן חוקי לפרלמנט ערבי.

אולם על אף תביעותיו של בכדוש להיחשב לקומוניסט מספר 1 של המרחב, ולמנהיג הבלתי-מוכתר של כל הקומוניסטים בו, אין לו בסיס רב לעמוד עליו. המפלגה הקומוניסטית הסורית נופלת בהרבה מהכרתה העיראקית, ברצינות המאמץ ובכוח ההמוני. השפעתה היא על מני השטח — לא ברשעים העמוקים.

בחורש האחרון גילה בכדוש אומץ-לב רב, כשיצאה מפלגתו בגלוי במצע לכינון פדרציה ערבית שתבטיח עצמאות לכל חלקיה — כולל החלק הסורי של רע"ם. היתה זאת הכרזת מלחמה על עבד אל-נאצר, והיא גררה אחריה מיד גל של מאסרים. כמו תמיד, יעזרו מאסרים אלה לגבש את המפלגה הזאת לכוח רציני יותר. כוחה נמצא בעליה.

כוח הקומוניסטי המסתורי ביותר במרחב, הוא המצרי. יש בו סתירה מובהקת בין אפשרויות עצמות וחוסר-התלטה פנימי.

במצרים היו קיימות שתי מפלגות קומוניסטיות, שנקראו כמעט באותו שם. האחת היתה עצמית יותר, וקטה בקו לאומי קיצוני למדי. השניה היתה אינטלקטואלית, כללה את מיטב האינטליגנציה היהודית. היא היתה לאומית-מתונה, והטיפה לשלום עם ישראל. לא מכבר התאחדו שני הורמים למפלגה אחת, אולם הסתירות הפנימיות לא נעלמו. כל